

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Muotoilun koulutusohjelma

Irma Maasilta

VERKKO-OPETUS - MAHDOLLISUUS KÄDENTÄIDON OPETUKSEN KEHIT-
TÄMISEEN KANSALAIISOPISTOSSA

Opinnäytetyö
Joulukuu 2011

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2011

Muotoilun koulutusohjelma
Sirkkalantie 12 A
80100 JOENSUU
p. 050 311 6317

Tekijä
Irma Maasilta

Nimeke
Verkko-opetus - mahdollisuus kädentaidon opetuksen kehittämiseen kansalaisopistossa

Toimeksiantaja
Joensuun seudun kansalaisopisto

Tiivistelmä
Joensuun seudun kansalaisopiston tavoitteena on kehittää kädentaidon opetusta niin, että se säilyy elinvoimaisena ja kilpailukykyisenä. Työssä selvitettiin, voiko Internetin välityksellä tapahtuva opetus olla yksi kansalaisopiston mahdollisuus kehittää ja ylläpitää kädentaidon opetusta. Selvitys on osa opiston kädentaidon opetuksen uudistusta, jolla tavoitellaan nuorempien ikäluokkien osallistumista opiston toimintaan.

Kokonaisuuteen kuului kädentaidon kuvapankin sekä blogin perustaminen. Verkko-opetuksen mahdollisuuksia kansalaisopiston yhtenä opetusmuotona kokeiltiin videoitua villasukkan kantapääkavennusta ja siihen liitettyä kyselyä. Molemmat ladattiin Youtube ja opiston Facebook –sivuille sekä kädentaidon blogiin laitettiin linkit kyseisille sivuille. Kysely lähetettiin harkitulla otannalla sähköposteihin sekä kaikille Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun opiskelijoille.

Kyselyllä haluttiin selvittää, mistä vastaajat etsivät kädentaidon tietoa ja ovatko he opiskelleet ja haluaisivatko he opiskella internetin välityksellä. Lisäksi haluttiin tietää videoiden toimivuutta verkko-opetuksen mahdollisena välineenä. Analyysissä verrattiin, onko eri asuinalueilla vaikutusta tiedon etsintään sekä haluun opiskella internetin välityksellä.

Kyselyyn vastaajat halusivat käsitöitä tekemällä oppia uusia tekniikoita, vaikka taitoja jo olisi ollutkin. Videoiden kautta opiskelu koettiin myönteisenä ja toiveita opetettaviksi aiheiksi esitettiin. Myönteinen ajattelu on haaste opistolle, henkilökunnalle ja asiakkaille, jotta kädentaidon verkko-opetus voi toteutua.

Kieli
Suomi

Sivuja 28
Liitteet 7
Liitesivumäärä 9

Asiasanat
verkko-opetus, etäopetus, kädentaidot

 <p>NORTH KARELIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES</p>	<p>THESIS December 2011 Degree Programme in Design Sirkkalantie 12 A FIN 80100 JOENSUU FINLAND Tel. 050 311 6317</p>
<p>Author(s) Irma Maasilta</p>	
<p>Title Web-based teaching – opportunity to develop education in handcrafts in community college</p>	
<p>Commissioned by Joensuun seudun kansalaisopisto</p>	
<p>The Community College of the Joensuu Area aims to develop education in manual skills so that the education remains vibrant and competitive. This study explores the possibility of using e-learning as one way for the institution to develop and maintain its education in handcrafts. The thesis is a part of the community college's reform of teaching handcrafts, aiming to involve younger age groups in the institution's activities.</p> <p>The practical part of the thesis consists of creating a handcraft image database and a blog. The opportunities to use web-based teaching as a part of a course were explored by videotaping a heel turning in knitted socks and sending a questionnaire to possible viewers. Both were downloaded to YouTube and the institution's Facebook pages, and links to both pages were added to the handcraft blog. The questionnaires were sent to chosen recipients and all students at North Karelia University of Applied Sciences. The aim of sending the questionnaire was to find out a) where the respondents seek for information on making handcrafts, b) have they studied via the Internet and c) would they like to study via the Internet. In addition, the aim was to explore the efficacy of videotaped teaching as a possible tool of distance education.</p> <p>The respondents were interested in learning new techniques by doing handcrafts, even if they had particular skills already. They responded positively to learning through watching videos, and they also made suggestions to future themes to be taught. Positive thinking is a challenge for the community college, its personnel and the customers so that web-based teaching in handcrafts may become reality.</p>	
<p>Language Finnish</p>	<p>Pages 28 Appendices 7 Pages of Appendices 9</p>
<p>Keywords web-based teaching, distance education, handcrafts</p>	

Sisältö

1 Johdanto.....	5
1 Lähtökohdat	6
2.1 Joensuun seudun kansalaisopisto ja kädentaidon opetus.....	6
2.2 Toiminnallinen viitekehys	8
2.3 Toiminta-asetelma	9
3 Kädentaidon verkko-opetuksen kokeilu	11
3.1 Opiston uudet www-sivut.....	11
3.2 Kädentaidon kuvapankki ja blogi	13
3.3 Videot villasukan kantapään neulomisesta ja niihin liittyvä kysely.....	14
4 Verkko-opetus osana kädentaidon opetusta tulevaisuudessa	17
4.1 Kyselyn analysointi	17
4.1.1 Kädentaidon tiedon etsintä, arvio taidoista ja kehittymishalusta	18
4.1.2 Internetissä opiskeleminen	19
4.1.3 Käyttäjäratio videon käytöstä kädentaidon opetuksessa internetissä	20
4.2 Verkko-opetuksen menetelmät	21
4.3 Verkko-opetuksen kokemuksia	23
5 Verkko-opetus Joensuun seudun kansalaisopistossa.....	23
6 Pohdinta.....	25
Lähteet	27

Liitteet

Liite 1 Webropol -kysely

Liite 2 Internetin välityksellä opiskelu

Liitteet 3- 7 Pylväsdiagrammit, vertailu asuinpaikan mukaan

1 Johdanto

Joensuun seudun kansalaisopistossa on koettu tärkeäksi kehittää kädentaidon opetusta niin, että se säilyy elinvoimaisena ja kilpailukykyisenä. Yli kahdenkymmenen vuoden kokemukseni kansalaisopiston kädentaidon opettajana on vakuuttanut minut käsityön hyvää tekevästä vaikutuksesta. Pölläsen mukaan käsillä tekeminen vaikuttaa tekijänsä hyvinvointiin positiivisesti (2007, 28–29). Kädentaidot vapaan sivistystyön yhtenä osa-alueena antaa laaja-alaisen opintomahdollisuuden kehittää ja virkistää itseään sekä tiedostaa luovuutensa. Käsien ja aivojen yhteistoiminta kehittää ajattelua sekä auttaa ongelmanratkaisussa. Käsillä tekeminen on tärkeää myös ihmisen henkiselle hyvinvoinnille tukien hyvän itsetunnon syntymistä (Vähälä 2007, 9).

Keväällä 2010 Joensuun seudun kansalaisopiston 90 -vuotisjuhlassa Joensuun yliopiston professori Jyrki Manninen kyseli juhlapuheessaan, mitä opisto aikoo tehdä saadakseen mukaan myös keski-ikäisiä sekä nuorempia opiskelijoita. Opetushallituksen ohje onkin vapaan sivistystyön virtuaalikouluhankkeiden tieto- ja viestintätekniikan avulla tuotettavien toimintatapojen, mallien ja palveluiden kehittäminen vapaan sivistystyön alueella (Opetushallitus 2005). Opinnäytetyöni on osa opiston kädentaidon uudistamista ja antaa tietoa mahdollisen verkko-opetuksen suunnitteluun sekä organisointiin.

Opinnäytetyössäni käytin apuna Internet-verkkoon tehtyä kyselyä sekä neljää sukan kantapään kavennuksista kuvattua videota selvittääkseni, onko verkossa tapahtuva kädentaidon opetus yksi mahdollisuus kehittää ja ylläpitää kädentaidon opetusta. Asiakkaiden internetin välityksellä tapahtuvaan opiskeluun liittyviä kokemuksia ja näkökantoja selvitin villasukan kantapään kavennuksia kuvaavalla videolla sekä siihen liittyvällä kyselyllä. Opetuksen uudistamisella tavoitellaan nuorempien ikäluokkien osallistumista opiston toimintaan. Tehtävänäni oli selvittää, mikä asiakkaita kiinnostaa ja mistä he etsivät tietoa, kun haluavat ohjeita käsitöiden tekemiseen. Opinnäytetyöni on osa opetuksen uudistusta, kuinka opisto voi vastata asiakkaiden kysyntään ja miten opetustarjontaa tulisi kehittää. Työ edisti myös ammatillista osaamistani ja antoi pohjatietoa verkko-opetuksen suunnitteluun.

1 Lähtökohdat

2.1 Joensuun seudun kansalaisopisto ja kädentaidon opetus

Joensuun seudun kansalaisopisto on toiminut 90 vuotta alkaen luento- sekä opintokerhotoiminnasta ja laajentuen vuosikymmenten kuluessa monipuolisia opiskelumahdollisuuksia tarjoavaksi opistoksi. Aluksi opisto laajeni ja järjesti opiskelumahdollisuuksia myös ympäristökunnissa. Luentoja sekä opintokerhoja järjestettiin kansan sivistykseksi. Opintokerhossa piti opiskella vähintään kolmea ainetta ja yhden näistä oli oltava oikein- ja ainekirjoitus. (Välitalo 1990, 22.) Muutamat opistot 1970 – luvun alkupuolella halusivat itsenäistyä omaksi opistoksi, jolloin Kontiolahti ja Pyhäselkä erkanivat Joensuusta (Välitalo 1990, 51–52). Kunnalliset opistot yhdistyivät vuonna 2006 muodostaen tällöin Suomen neljänneksi suurimman kansalaisopiston.

Joensuun kaupungin ylläpitämä Joensuun seudun kansalaisopisto toimii nykyisin Kanta-Joensuun lisäksi Enon, Kiihtelysvaaran, Kontiolahden, Liperin, Outokummun, Polvijärven, Pyhäselän sekä Tuupovaaran alueilla. Luentoja järjestetään edelleen ja kurssitoiminta on erittäin monipuolista sisältäen mm. tietotekniikkaa, kieliä, koti- ja puutarhataloutta, taideaineita, hyvinvointia sekä lasten ja nuorten taiteen perusopetusta. Tekstiilityössä sekä erityistekniikoissa on lukuvuosittain 3 300–3 400 opetustuntia ja koko opiston tuntimäärän ollessa 44 022. Tuntimäärään vaikuttaa kunkin kunnan ostamat opetustunnit, jotka jakaantuvat eri aineryhmien kesken. (Soininen, Pasanen 2011.)

Opiston tavoitteita ovat laadukkaan opetuksen järjestäminen, kiinnostavuus sekä alueensa ihmisten innostaminen kehittymään, vaikuttamaan sekä osallistumaan (Tarva-Parviainen 2011). Elin-ikäisen oppimisen periaatteen pohjalta kansalaisopisto järjestää yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. (Laki vapaasta sivistystyöstä 2009.)

Verkossa järjestettävät kurssit eivät aina vaadi lähi tapaamisia ollenkaan. Monimuoto-opetuksena järjestettävät kurssit ovat sellaisia, jotka ovat osittain verkossa ja osittain järjestetään lähiopetusta. Joidenkin kurssien materiaaleista osa saattaa olla verkossa, vaikka muu opetus järjestetään lähiopetuksena. Tällöin kurssimateriaali voi haluttaessa selailla sekä tunneilla että kotona opiskeltaessa. Verkko-opetus ei ole aivan uusi asia opistossa, sillä sen avulla on jo voinut opiskella kieliä verkko-kursseina sekä tietotek-

niikkaa, sukututkimusta, teatteria, sirkusta sekä veneilyä joko monimuoto-opiskeluna tai yhdistettynä lähiopetukseen (Kuva 1).

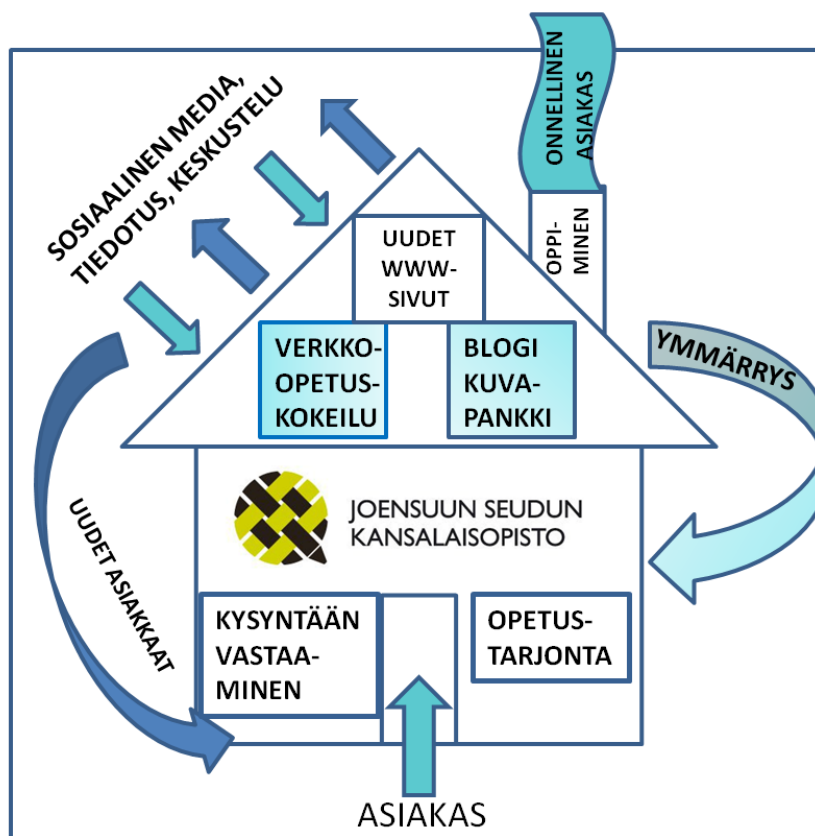
Kuva 1. Tietotekniikkaa voi opiskella myös internetin välityksellä.

Kuva 2. Joensuun seudun kansalaisopiston uudet www – sivut, etusivu.

Vuoden 2006 tapahtuneen opistojen yhdistymisen jälkeen opiston www-sivut olivat vaikea löytää, koska osoitelinkki sivuille oli Joensuun kaupungin sivulla. Maaliskuussa 2011 avattiin opiston omat uudistuneet sivut (Kuva 2.) ja samalla suunnittelukilpailun tuloksena opisto sai uuden logon(<http://www.kansalaisopisto.jns.fi/>).

2.2 Toiminnallinen viitekehys

Joensuun seudun kansalaisopisto on avoin opiskelupaikka. Siellä voi jokainen opiskella haluamaansa aihealuetta ja suorittaa erilaisia tutkintoja. Opisto pyrkii järjestämään joustavasti asiakkaiden toivomusten mukaisia kursseja. Opinnäytetyössäni pyrin selvittämään kyselystä saadun ymmärryksen avulla, voisiko yksi kädentaidon opetuksen uudistuksen vaihtoehtoista olla verkko-opetus.

Kuva 3. Toiminnallinen viitekehys.

Opinnäytetyöni käytännön osiot ovat verkko-opetuksen kokeiluja, jotka edustavat yhtä mahdollista opetusmuotoa osana opetuksen uudistamista. Viitekehyksessä talo uusine logoineen kuvaa koko opistoa ja sen toimintaa (Kuva 3). Asiakkaat voivat tulla avoimesta ovesta ja olla fyysisesti läsnä tai sitten opiskella verkon välityksellä. Uudistuneiden www-sivujen myötä opisto sai myös uuden logon, jonka yleisväri on kuvassa opiston nimen yhteydessä. Verkko-opetusta kuvaava katto on hengittävä; vuoropuhelu asiakkaiden ja opiston välillä on tärkeää. Verkko-opetukseen suuntaa antava kokeilu on osa toimintaa. Sosiaalinen media on yksi tapa selvittää, mikä asiakkaita kiinnostaa. Tapahtumista tiedottaminen sekä keskustelu sujuvat internetin välityksellä, kuten opiston Facebook -sivun sekä kädentaidon blogin kautta, johon kuvia on helppo ottaa yhteisestä

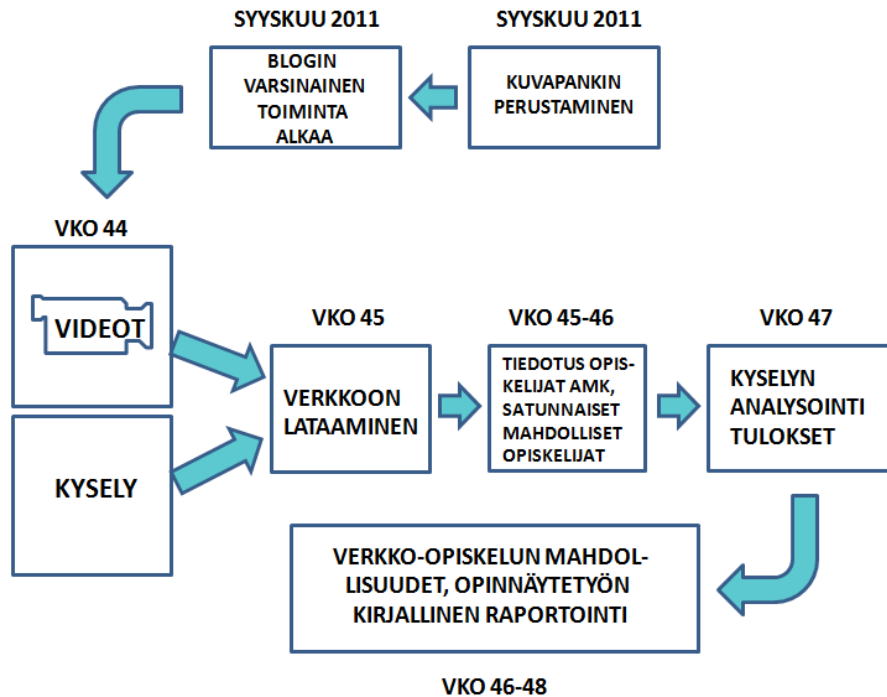

kädentaidon kuvapankista. Tavoitteena on, että opisto saa verkko-opetuksen kautta uusia asiakkaita myös lähiopetukseen.

Piippu kuvaa oppimista ja savu onnellisia ja tyytyväisiä asiakkaita, jotka toivon mukaan tulevat uudelleen tuoden mukanaan uusia asiakkaita. Käytännön kokeilulla, jonka tein laittamalla villasukan kantapään kavennuksista kertovat videot Facebook-sivulle sekä osoitteen kyselyyn, halusin selvittää, voisivatko asiakkaat opiskella kädentaitoja internetin välityksellä. Kysely jakautui kahteen osioon siten, että alkuosan kysymykset sisälsivät käsitöihin liittyvän tiedon etsimistä ja loppuosan kysymykset videoiden käyttöä kädentaidon opetuksessa. Tähän opinnäytetyöhön valitsin analysoitavaksi vastaajien asuinpaikan vaikutuksen kädentaidon tiedon hankintaan ja internetin välityksellä opiskeluun sekä käyttäjäarvio videon toimimisesta internetissä opetusvälineenä. Kyselystä saadun ymmärryksen pohjalta saadaan tietoa videon käytöstä mahdollisen verkko-opetuksen suunnitteluun ja organisointiin.

2.3 Toiminta-asetelma

Joensuun seudun kansalaisopiston kädentaidon opetusta ollaan uudistamassa. Tehtäväni on selvittää, kuinka nuoria asiakkaita saataisiin mukaan toimintaan. Nuoret viettävät paljon aikaa internetissä keskustellen kavereiden kanssa sekä selaillen erilaisia sivustoja (Määttä & Tolonen 2011, 40–41). Sen vuoksi päätin valita heitä lähinnä olevan keinon tavoittaa mahdollisimman paljon ihmisiä. Videoiden aiheen, villasukan kantapään kavennukset, ajattelin olevan ajankohtainen talven lähestyessä ja olevan sen vuoksi kiinnostava.

Kuva 3. Opinnäytetyön toiminta-asetelma.

Opinnäytetyön valmistuminen siirtyi vuoden 2012 maaliskuusta aikaisemmaksi; tulevan joulukuun 2011 alkuun (Kuva 3). Työn toimintavaihe käynnistyi nopeasti, eikä aikaa ollut missään vaiheessa liikaa. Työyhteisössäni tehdään paljon tiimityötä ja tässä saatoinkin kysyä apua teknisiin ongelmiin niitä osaavilta. Kyselyyn käytin opistolla yleensä opiskelijapalautteisiin käytettyä Webropol-ohjelmaa yhdessä koulutussuunnittelija Outi Krohnsin kanssa, koska hän on ohjelman pääkäyttäjä. Videoiden kuvaamisen ja kevyen editoinnin kanssa samanaikaisesti muotoilin Webropol -kyselyyn jo aiemmin mietityt sopivat kysymykset. Tehtävän asetteluun mukaan kysymysten tuli selvittää, mistä ihmiset hakevat kädentaitoon liittyvää tietoa sekä voisiko verkko-opiskelu olla yksi opiskelumuoto. Outi Krohns kirjoitti Webropol -ohjelmaan kysymykseni ja apulaisrehtori Juha Pasasen avustuksella latasin videot opiston Facebook- ja Youtube -sivuille. Tiedottaminen videoista ja kyselystä tapahtui sähköposteilla harkitulla otannalla omista osoitteista ja kohdennetusti amk:n opiskelijoille.

Kyselyssä on 14 kysymystä, joihin saatiin 66 kpl vastauksia. Tässä opinnäytetyössä analysoin vain kädentaidon tiedonhakuun sekä internetin kautta tapahtuvaan opiskeluun sekä videoiden selkeyteen liittyviä kysymyksiä. Kyselyn raportin pohjalta analysoin vastaukset ja niistä arvioinnit. Kokeilu verkko-opiskelusta muodostaa suuntaviivoja verkko-opiskelun suunnitteluun ja kehittämiseen.

3 Kädentaidon verkko-opetuksen kokeilu

3.1 Opiston uudet www-sivut

Joensuun seudun kansalaisopiston maaliskuussa 2011 julkaistut uudet www-sivut antavat asiakkaalle laajasti tietoa ja opastusta opiston toiminnasta ja mahdollisuuksista. Aiemmin opiston sivuille pääsi vain Joensuun kaupungin sivun kautta. Uudelta sivustolta saa tietoa eri ainealueiden tarjonnasta ja ilmoittautumisesta usealla eri tavalla sekä tulossa olevista tapahtumista. Opinto-opasta on myös mahdollisuus lukea sähköisesti. Uudelta www-etusivulta pääsee halutessaan opiston Facebook- ja Youtube -sivuille katselemaan sinne ladattuja videoita ja mainoksia tulevista tapahtumista (Kuva 4). Facebook-sivulla on myös helppo antaa palautetta, ehdotuksia ja keskustella asioista. Sivustosta on pyritty tekemään helppokäyttöinen ja selkeä niin, että jos eksyy voi aina palata takaisin etusivulle ja kokeilla uudelleen löytää haluamansa tietoa.

Kuva 4. Opiston Facebook -sivu.

Opisto sai myös uuden logon, joka näkyy etusivun vasemmassa yläkulmassa. Eri aine-alueet käyttävät samaa tunnusta, mutta kullakin on oma tunnusväri. Nämä värit toistuvat myös painetun opinto-oppaan aineryhmien kohdalla sivujen ylä- tai sivureunoissa, jolloin on mahdollista paikantaa heti millä alueella oppaassa on etsittävä aineryhmä. Kädentaidon uusi väri on turkoosin sininen, joka näkyy syksyn 2011 painetussa oppaassa sivun yläreunassa ja logo sivun alareunassa (Kuva 5).

Kädet täynnä tekemistä

Käsityön valmistus on tutkimusmatka muotojen, värien ja materiaalien maailmaan. Käsityössä yhdistyvät käsityöläisen tekemisen halu ja taidon oppiminen sekä tuotteen kauneus ja käytännöllisyys. Mukavassa seurassa harrastaminen edistää viihtyvyyttä, hyvinvointia ja antaa elämäniloa.

käden taidot

JOENSUU

Tekstiilityön monitoimiryhmät

111374 Joensuu
KEKSELIÄSTÄ KÄSITYÖTÄ TYÖTÖMILLE A
to 10.00-12.30 7 krt. 219/20€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 006
21.9.2011 - 10.11.2011
Anne Soininen
Villapaidasta komeaa käsilaukku - lasinpaloista aurinkosieppi - kravattista upea koru. Kurssilla valmistetaan helposti hankittavista ja edullisista materiaaleista uusia ja erilaisia tuotteita. Kurssimaksu on alennettu 50%:lla. Ennakkoihoittautuminen 15.9. mennessä.
Opettajat Marja Ilonen ja Anne Soininen

Tikkutyö

110853 Joensuu
KULUNUTTA JA KAUNEUTTA
to 18.00-20.30 9 krt. 279/51€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 201
29.9.2011 - 1.12.2011
Anne Soininen
Nauti kuvien ja värien runsaudesta ommellen tikkutyötä tai pitäydä pitseissä ja valkoisissa perinteisissä luoden niistä uusia ihauksia. Tekstiilejä esillä Opistotalolla vitriineissä 5.9-22.9. 2011. Ennakkoihoittautuminen 22.9. mennessä.

Kirjonta ja helmityöt

110743 Joensuu
KOKEILEVAA KIRJONTAA JA OMMELTUJA RYIJYJÄ
ma 12.00-14.30 11 + 11 krt. 669/106€
Kurssimaksu laskutetaan kahdessa erässä 53€ + 53€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 201
12.9.2011 - 28.11.2011 ja 9.1.2012 - 26.3.2012
Irma Maasilta
Kirjontamatka maailmalla jatkuu. Tutustumme eri kulttuurien kirjontoihin, joista voi ammentaa ideoita ryijy- ja kirjontatöihin. Ennakkoihoittautuminen 9.9. mennessä.

111130 Joensuu
KRISTALLIN JA LASIN LOISTOA KORUISSA
la 10.00-17.00 1 krt. 89/20€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 201
29.10.2011
Phimrata Hättinen
Pujotellaan kristalleista, lasista ja siemenhelmistä ranne- ja kaulakoruja Tarvikkeet n. 20-30 €. Tarvikkeita voi ostaa opettajalta. Ennakkoihoittautuminen 22.10. mennessä.

Nypläys ja lankatyöt

110718 Joensuu
PÄIVÄNYPLÄÄJÄT
ke 13.00-15.30 10 + 11 krt. 639/101€
Kurssimaksu laskutetaan kahdessa erässä 50€ + 51€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 201
21.9.2011 - 30.11.2011 ja 11.1.2012 - 28.3.2012
Kaija Puustinen
Tule tutustumaan nypläykseen! Uudet opiskelijat opet-

110719 Joensuu
NYPLÄYS
ke 18.00-20.30 11 + 11 krt. 669/106€
Kurssimaksu laskutetaan kahdessa erässä 53€ + 53€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 201
14.9.2011 - 30.11.2011 ja 11.1.2012 - 28.3.2012
Kaija Puustinen
Tule tutustumaan nypläykseen! Uudet opiskelijat opet-
televat perustietoja ja -tietoja harjoitustöiden avulla.
Aiemmin nyplänneet jatkavat hallitsemaltaan tasolta valiten itse mallinsa. Opistolla on lainattavana nypläys-
tyynyjä. Ennakkoihoittautuminen 9.9. mennessä.

111252 Joensuu
VIRKKAUKSEN VILLITYYSIÄ
ma 18.00-20.30 6 krt. 189/34€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 201
24.10.2011 - 28.11.2011
Kirsi Rötts-Tamminen
Tule virkkamaan erilaisilla tekniikoilla pieniä esineitä,
asustetehosteita ja sisustuselementtejä. Kurssilla
opetellaan seuraavat perustekniikat: isodinneli,
helmivirkkaus, reventulivirkkaus ja valmistetaan
amigurumi sekä asustekukkaa. Tarpeesi mukaan voit
harjoitella myös aaltovirkkausta ja haarukkapitsiä.
Ennakkoihoittautuminen 14.10. mennessä.

120004 Joensuu
KIRJONEULEKINTAAT
ti 18.00-20.30 6 krt. 189/34€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 006
10.1.2012 - 14.2.2012
Minna Väisänen
Kurssilla tutustutaan kirjoneuleisiin ja neulotaan la-
pasia kauniden, perinteisten mallien mukaan. Perus-
neuletaidot riittävät pohjaksi. Ennakkoihoittautuminen
4.1. mennessä.

120005 Joensuu
HULMUAVAT HUIVIT
ti 18.00-20.30 6 krt. 189/34€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 006
21.2.2012 - 3.4.2012
Minna Väisänen
Kurssilla neulotaan hartia-, kaulahuiveja ja shaalaja
erilaisilla pitsi- ja pritaneeleilla. Tule opettelemaan
neulekaavioiden lukemista ja neulomaan keväksi
kevyt ja lämmitävä huivi. Perusneuletaidot riittävät
pohjaksi. Ennakkoihoittautuminen 14.2. mennessä.

Huovutus

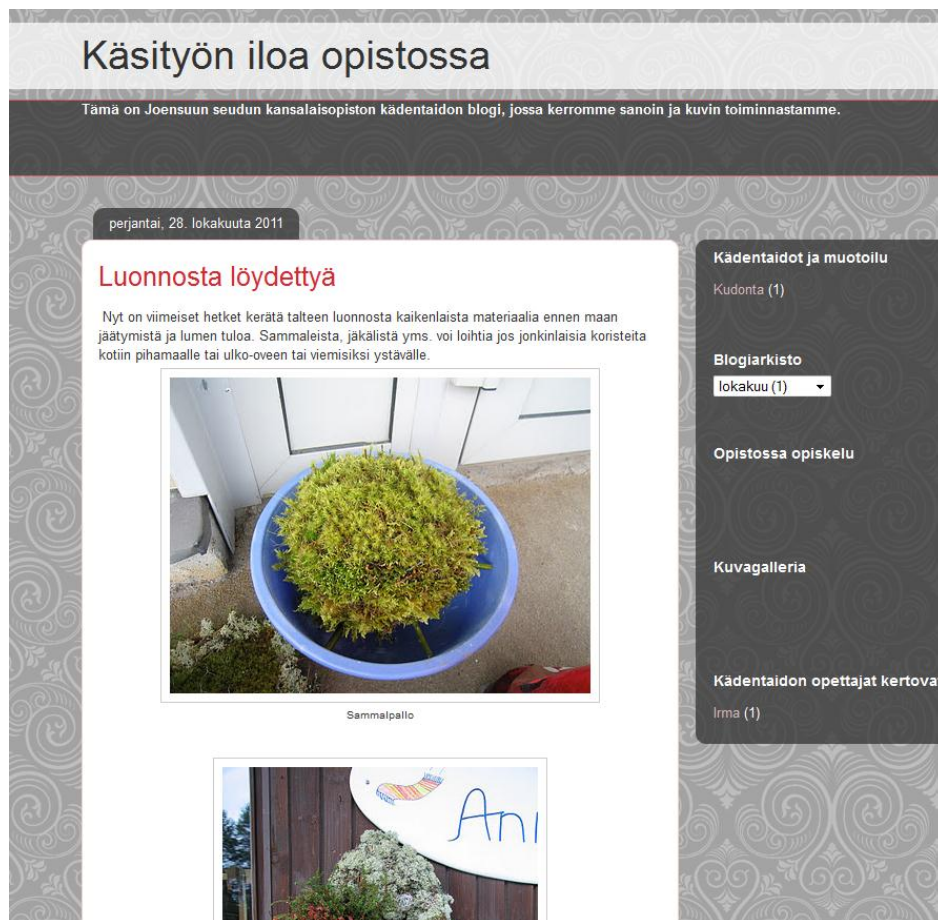
110751 Joensuu
SUKKIEKSEN UUDET TUULET
ti 18.00-20.30 4 krt. 119/21€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 006
25.10.2011 - 15.11.2011
Minna Väisänen
Tule tutustumaan sukan neulonnan uusiin tekniikoihin:
käydään läpi erilaisia kantapitä, sukkien neulomista
pyöröpuikoilla ym. Kurssilla neulotaan sukat varpaista
lähtien ylöspäin ja käydään läpi uusia ideoita neulon-
taharrastukseen. Perusneuletaidot riittävät pohjaksi.
Ennakkoihoittautuminen 11.10. mennessä

110883 Joensuu
HUOVUTUKSEN PERUSTEITA
ke 18.00-20.30 6 krt. 189/34€
OPISTOTALO, Papinkatu 3, lk 006
25.10.2011 - 15.11.2011
Minna Väisänen
Tule tutustumaan sukan neulonnan uusiin tekniikoihin:
käydään läpi erilaisia kantapitä, sukkien neulomista
pyöröpuikoilla ym. Kurssilla neulotaan sukat varpaista
lähtien ylöspäin ja käydään läpi uusia ideoita neulon-
taharrastukseen. Perusneuletaidot riittävät pohjaksi.
Ennakkoihoittautuminen 11.10. mennessä

Kuva 5. Painetun oppaan kädentaidon ensimmäinen sivu.

3.2 Kädentaidon kuvapankki ja blogi

Kädentaidon opettajana olen kuvannut paljon valmiita käsitöitä. Perustin ensin kädentaidon kuvapankin ja sitten kädentaidon blogin, jota voitaisiin hyödyntää asiakkaiden monipuolisen kädentaidon osaamisen kertomisessa. Valmiiden töiden ja keskeneräistenkin kuvaaminen on tärkeää. Tätä tallennusta kaikki opettajat tekevät melko ahkerasti. Kuitenkin kun tarvitaan oppaaseen tai mainoksiin sopivia kuvia, ei niitä olekaan heti saatavilla. Kokosin kaikki omat työhön liittyvät kuvat ulkoiselle kovalevyllä, johon perustin kuvapankin. Muodostin kansiopuun, jossa jaottelin metallityöt, puutyöt sekä tekstiilityöt erillisiksi alueiksi. Sitten tein alkansiot kuhunkin ainealueeseen. Kansioiden muotoa voidaan muokata tarpeen mukaan. Kuvapankkiin on helppo laittaa myös muilta opettajilta saatavaa materiaalia ja sieltä voi jokainen lainata kuvia opetusmateriaaliksi sekä kädentaidon blogin laitettavaksi (Kuva 6). Kuvapankin kuvia käytetään myös elektronisissa kuvakehyksissä, joissa voidaan esitellä kädentaidon opetus- ja oppilastöitä.

Kuva 6. Kädentaidon blogi -sivu.

Käsityön iloa opistossa – blogissa esitellään kuvin ja kertomuksin, mitä kursseilla on tehty (<http://www.kasityoniloaopistossa.blogspot.com>). Koska en ollut aiemmin tehnyt mitään vastaavaa, olen ollut mukana muutamassa opiston yhteisessä tilaisuudessa, joissa kerrottiin ja keskusteltiin erilaisista blogipohjien vaihtoehtoista.

Opistolla harjoittelussa olleen käsi- ja taideteollisuusopiskelija Riitta Lappalaisen avustuksella saimme perustettua blogin Blogspot.com:iin. Varsinaisesti kirjoittamisen ja kuvien laittamisen blogiin aloitin syksyllä 2011. Vaikka blogin perustaminen on tehty helpoksi, niin sitä pitää hoitaa, jotta siellä olisi vierailijoille mukavaa katseltavaa ja luettavaa. Sen kautta voidaan esitellä tulevia kursseja ja uusia tekniikoita, joista on tulossa kursseja. Blogi on toivottavasti koko ajan muuttuva ja kasvava; materiaalia on koko laajan kädentaidon ainealueelta paljon. Sen muokkaaminen ja rakentaminen on vielä kesken ja toivon saavani muutkin opettajat innostumaan sen täydentämisestä. Silloin siitä saataisiin mahdollisimman monipuolinen myös asiakkaille.

Vaikka blogin perustaminen on tehty ohjatuksi ja helpoksi, on minulla ja muillakin kuvien laittajilla ollut vaikeuksia saada kuvat pysymään sivulla. Muokkaussivuston ulkoinen uusiutuminen on vaikeuttanut hahmottamista, missä kukin toiminto on. Sivupalkkiin haluaisin laittaa mahdollisuuden katsella kuvia esimerkiksi aiemmista näyttelyistä, mutta se ei ole vielä onnistunut. Hankaluuksista huolimatta olen innostunut blogista ja sen mahdollisuuksista toimia tiedon välittäjänä ja kädentaidon toimintojen esittelijänä. Mielenkiintoista on ongelmien selvittäminen ja samalla kaikesta oppiminen sekä ymmärtäminen. Varsinkin tietotekniikassa jonkin asian ymmärtäminen ja sen yhdistäminen laajempaan aiemmin opittuun kokonaisuuteen lisää mahdollisuuden hallita asioita paremmin.

3.3 Videot villasukan kantapään neulomisesta ja niihin liittyvä kysely

Nuoret seurustelevat ja viettävät aikaa internetin keskustelusivustoilla sekä etsivät tietoa www-sivuilta (Määttä & Tolonen 2011,40–41), tutustuvat uusiin kavereihin. Oletukseni oli, että jos he tarvitsevat tietoa jostakin, he etsivät sitä ensimmäisenä internetistä. Koska työelämään tutustumassa ollut tyttäreni tarvitsi erilaisia kokemuksia opistolla työskentelystä, pyysin hänet kuvaamaan villasukan kantapään kavennukset, koska tämä vaihe on omankin kokemukseni mukaan sukan neulomisessa vaikeinta muistaa. Villasuk-

kien neulominen oli myös ajankohtainen, koska kylmä kausi oli jo alkamassa. Saadakseni käsityksen tämän tyyppisestä tarjonnasta, katsoin kahta internetistä löytämäni kantapään kavennuksien neulontavideota, jotka löytyivät Jujulijalta ja SuuriKäsityö -lehdeltä (Jujulija 2008, SuuriKäsityö 2010). Halusin nähdä, millaisia videoita on jo kuvattu valitsemastani aiheesta sekä tiedostaa, millaisia asioita minun pitää muistaa kertoa videossa.

Kuvauspaikkana oli tekstiililuokan viereinen tila, jossa on suuri kankaiden leikkauspöytä ja valaistus hyvä. Tyttäreni pyrki kuvaamaan mahdollisimman läheltä niin, jotta käsi-
en lisäksi neulekin näkyy. Kuvasimme aluksi varmuuden vuoksi kahdella kameralla erilaisia otoksia, koska toisen äänet hävisivät toistettaessa videota. Kun videot siirrettiin tietokoneelle, niin äänet kuitenkin kuuluivat. Kahdesta viimeisestä videosta kuvattiin vain yhdet otokset, koska aikaa uusintoihin ei enää ollut. Mikäli videoita kuvataan tulevaisuudessa, niin koko kuvausjärjestely täytyy tehdä huolellisesti käsikirjoituksineen, koska silloin saadaan miellyttävää katseltavaa. Alla kuva keskeneräisestä sukasta (Kuva 7).

Kuva 7. Villasukka kantapään kavennuksien jälkeen.

Opistolla on editointiohjelmia, mutta ne ovat jatkuvassa käytössä olevissa tietotekniikkaluokissa, josta johtuen aloitin videoiden käsittelyn Windowsin elokuvankäsittelyohjelmalla. Se oli melko helppo oppia, mutta videoiden muokkaaminen jäi melko vähäiseksi ohjelman yksinkertaisuuden vuoksi. Lyhensin videoita niin paljon kuin mahdollista ja annoin niiden olla neljässä eri osassa, koska ajattelin katsojan mielellään valitsevan tarvitsemansa tiedon. Koska videot oli saatava nopeasti valmiiksi, niin en editoinut niitä

enää toisella ohjelmalla, vaan opiston apulaisrehtori Juha Pasasen ohjauksella laitoimme ne samalla opiston sekä Facebook- että Youtube -sivulle. Laitoin vielä Facebook -sivulta suoran osoitteen kädentaidon blogiin, jotta silläkin kävisi lukijoita. Kyselyn mukaan videoiden olisi pitänyt näkyä blogissa. Ne laitettiin kuitenkin sekä Facebook- että Youtube -sivuille ja näiden sivujen osoitteet kirjattiin blogiin, josta pääsi suoraan katsomaan videoita ja vastaamaan kyselyyn. Oletin, että videon näkyvyys oli suurempi Youtube -sivulla kuin blogissa.

Saadakseni selville katsojien mielipiteen videoista, tein kysymyksiä, jotka opiston koulutussuunnittelija Outi Krohns linkitti osoitteen Webropol -ohjelmaa avulla. Tämä kysely oli avoin ja kaikilla oli mahdollisuus vastata siihen (Liite 1). Kyselyssä sukupuolen, iän ja asuinpaikan lisäksi kysyin miten, vastaaja luonnehtisi itseään käsitöiden tekijänä, onko hän opiskellut kädentaitoja internetin välityksellä ja mitä hän on opiskellut viimeksi. Lisäksi tiedustelin voisiko hän opiskella kädentaitoja internetin välityksellä ja millaisten kädentaitojen opiskeluun hän tarvitsisi lähiopetusta. Halusin tietää myös, minkälaisia merkityksiä kädentaitojen opiskelu, taitojen kehittyminen tai uuden tuotteen valmistuminen. Myös itsetunnon lisääntyminen, tietojen ja taitojen kehittyminen ovat mielenkiintoisia kysymyksiä sekä opetuksen että verkko-opetuksen kehittämisen kannalta. Videoon liittyvissä kolmessa avoimessa kysymyksessä tiedustelin, kuinka kantaan neulominen onnistui, kuinka selkeä video oli sekä mitä muuta katsoja olisi toivonut videolta tai kuinka hän olisi muuttanut sitä. Kysymysten muotoiluun käytin osittain suuntaa antavina opiston opiskelijapalaute – kyselyjä sekä käsityöalalla tehdystä tutkimuksesta (Vartiainen 2010, 151–152).

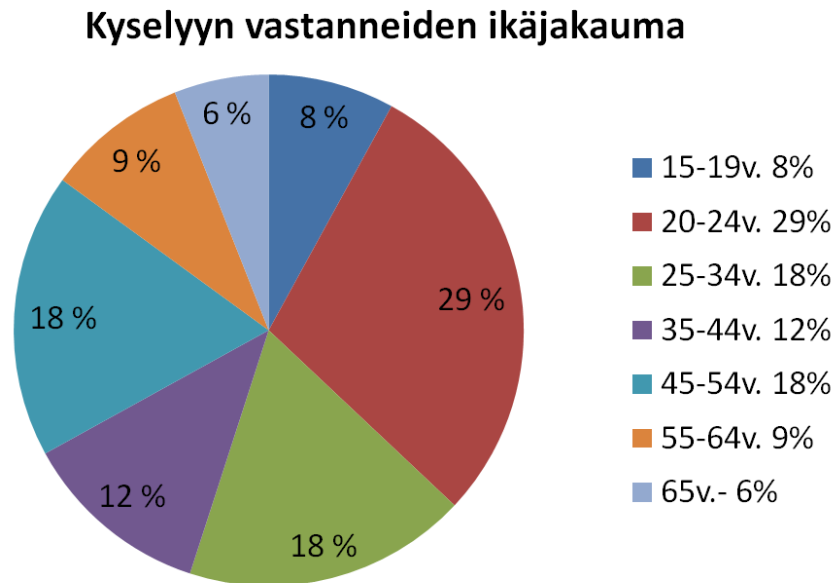
Lähetin videoiden sekä kyselyn osoitteet sähköpostin välityksellä harkitun otannan mukaisesti opiston opiskelijoille, tuttaville, ystäville sekä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Kyselyyn oli mahdollisuus vastata 9.-17.11.2011 välisenä aikana. Kysely jouduttiin keskeyttämään välillä, koska yksi kysymys ei antanut vastauksia tarpeeseen. Tämän kysymyksen kohdalla vaihtoehtojen asettelu oli virheellinen niin, että vastausvaihtoehtojen merkkiryhmä oli asettelussa kääntynyt pystyasentoon, jolloin äärimmäisenä olevia kohtia ei voinut merkitä. Koska vastaukset olivat kelvottomia, ne mitätöitiin ja kysely avattiin uudelleen. Varsinaisesti kyselyn vastaukset tulivat 11.11.–17.11.2011 välisenä aikana.

4 Verkko-opetus osana kädentaidon opetusta tulevaisuudessa

4.1 Kyselyn analysointi

Kyselyyn vastaajia oli yhteensä 66 henkilöä, joista 6 oli miehiä. Naisvastaajien keskimääräinen ikä oli 35 vuotta ja miehillä 36 vuotta. Yli puolet vastaajista on alle 35 -vuotiaita (55 %, Kuva 8).

Kuva 8. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma.

Kunta- ja kaupunkikeskuksissa heistä asuu 38 henkilöä, lähi- tai taajama-alueella 18 sekä maaseudulla 9 henkilöä (Liite 3). Koska miesvastaajia on vähän ja heidän vastauksensa ovat osittain hyvin puutteellisia, en käsittele vastauksia sukupuolen mukaan. Kyselyssä on vaihtoehtokysymyksiä, joissa 5 on erittäin merkityksellinen ja 1 ei ole lainkaan merkityksellinen sekä avoimia kysymyksiä (Liite 1). Eniten vastaajista oli joko kunta- tai kaupunkikeskuksista (38), lähi- tai taajama-alueelta (18) sekä maaseudulta (9).

Kiinnostavinta tämän opinnäytetyön kannalta on asiakkaiden kädentaidon tiedonhaun kohteet sekä heidän kiinnostuksensa ja innostuksensa internetin välityksellä tapahtuvaan opiskeluun. Kysely antaa tuntumaa siihen, mitä halutaan opiskella ja miten.

Internetin avulla tapahtuva opetus voisi olla mahdollisuus kehittää kädentaidon opetusta. Verkko-opetukseen suhtautumisen lisäksi halusin kysyä videon toimivuutta ja soveltuvuutta kädentaidon opetukseen, jolloin se voisi olla yksi uusi opetusmuoto. Webropol-ohjelman analysointi aloitettiin yhdessä Outi Krohnsin kanssa, koska hän on ohjelman

pääkäyttäjä ja hallitsee sen erilaiset ominaisuudet, joilla saadaan suodatettua kyselystä haluttuja tietoja.

4.1.1 Kädentaidon tiedon etsintä, arvio taidoista ja kehittymishalusta

Kyselyn perusteella käsitöihin liittyvää tietoa haettiin melko tasaisesti kaikista vaihtoehtojen kohteista; ainoastaan maaseudulla asuvat käyttivät selkeästi eniten käsityölehtiä ja kirjoja (Liite 3). Maaseudun tiedonhankintaan internetin kautta saattaa vaikuttaa huonot yhteydet, jolloin helpointa on lainata kirjastosta tai ostaa kaupasta kirjoja ja lehtiä. Toisaalta suurin osa maaseudulla asuvista määrittelee taitotasonsa melko korkealle, jolloin tärkeintä onkin ideoiden löytäminen (Liite 4). He ovat taitavia tekijöitä ja osaavat valita oikeat työtavat sujuvasti, mutta lähes 90 % maaseudulla asuvista haluaa silti kehittää käsityötaitojaan ja tavata muita saman asian harrastajia (Liite 6). He olisivat potentiaalinen ryhmä mahdolliseen verkko-opetukseen niin, että välillä olisi ryhmätapaamisia joko opettajan kanssa tai ilman, vaikka eivät kyselyn mukaan käytäkään paljon Internetiä tiedonhankintaan.

Lähialueella tai taajamissa tietoa käsitöiden tekemiseen etsittiin myös eniten käsityölehdistä ja kirjoista, mutta myös ystäviltä (Liite 3). Lähes 80 % lähialueen ja taajaman asukkaista määritteli itsensä käsityön tekijöinä joko noviiseiksi, jotka tarvitsevat vielä tarkkoja ohjeita tai edistyneiksi aloittelijoiksi, jotka tarvitsevat vielä jonkin verran ohjeita (Liite 4). Hieman alle 90 % lähialueella tai taajamissa asuvista haluaa toteuttaa itseään tekemällä käsitöitä ja samalla kehittää taitojaan sekä oppia uusia asioita (Liite 5 ja 6). Sosiaalisilla kontakteilla ei ole heille niin suurta merkitystä kuin maaseudulla asuville, mutta käsityötaidon kehittäminen ja uuden oppiminen sekä itsensä toteuttaminen ovat joko yhtä tärkeitä tai tärkeämpiä.

Kunta- ja kaupunkikeskustassa asuvien kädentaitojen tiedonhakeminen on hyvin samantilaista kuin lähialueella ja taajamissa asuvien; eniten kuitenkin käsityölehdistä ja kirjoista (Liite 3). Noin 70 % pitää itseään joko edistyneenä aloittelijan, joka tarvitsee vielä ohjeita tai aivan aloittelijana. Heille on erittäin tärkeää saada toteuttaa itseään käsitöiden kautta sekä kehittää taitojaan ja oppia uusia asioita (Liite 5 ja 6). Uuden tarvetuotteen valmistuminen on myös tärkeää. Vastausten perusteella kunta- ja kaupunkikeskuksissa

asuville on itsensä toteuttaminen, käsityötaitojen kehittäminen ja tarvetuotteen saaminen tärkeämpää kuin maaseudulla asuville (Liite 7).

4.1.2 Internetissä opiskeleminen

Maaseudulla asuvista 90 % ei opiskele lainkaan internetin välityksellä. He olisivat kuitenkin ehkä halukkaita, koska seitsemästä vastaajasta neljä vastasi kyllä, kaksi ehkä ja yksi ei osannut sanoa (Liite 2). Erilaisia ehdotuksia mahdollisista opiskeltavista aiheista tuli runsaasti; neulontaa, ompelua, puutöitä, kudontaa, korukirjontaa, vaatteiden kaavoitusta sekä leikkuusuunnitelmia.

Lähialueella ja taajamassa innostus kädentaidon opiskeluun internetin välityksellä on myös melko laimeaa. Noin 70 % heistä ei käytä verkkoa opiskeluun. Vastauksia kysymykseen, voisiko kädentaitoja opiskella internetin välityksellä, oli 11 joista 10 vastasi kyllä ja yksi ehkä (Liite 2). Ehdotuksia opiskeltaviksi aiheiksi tuli joitakin samoja kuin maaseudulla opiskelevilla sekä lisäksi virkkaus, kankaanpainanta, korut, kierrätys, risuja havutyöt, posliininmaalaus, askartelu sekä skräppäys.

Kunta- ja kaupunkikeskuksissa asuvat internetin käyttäminen kädentaidon opiskeluun on noin 50 % kumpikin. 17:sta vastaajasta 10 oli sitä mieltä, että voisi opiskella kädentaitoja internetin kautta. Neljä vastasi kielteisesti (Liite 2). Lisäksi opetettavia aihe-ehdotuksia olivat maaseudulla asuvien ja lähialueella sekä taajamassa asuvien toiveiden lisäksi: tuunaus, kynntilän ja saippuan valmistus sekä keppihevosen tekeminen.

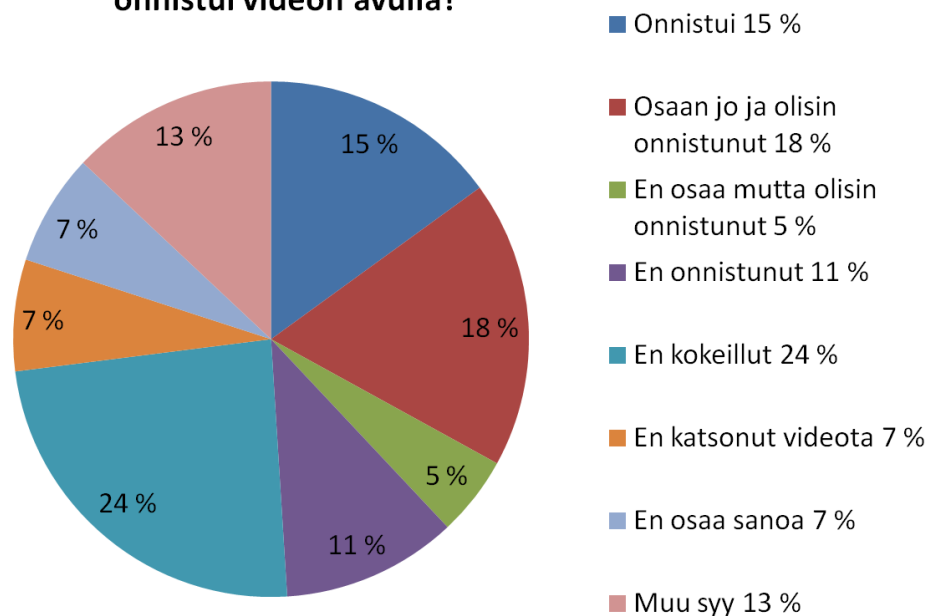
Kun verrataan kurssitoiveita maaseudulla asuvien, lähialueella ja taajamassa asuvien sekä kunta- ja kaupunkikeskuksissa asuvien välillä, voi selvästi havaita, että maalla asuvat haluavat sellaisia kursseja, joita yleensä Joensuun seudun kansalaisopistossa toteutetaan koko vuoden kestävinä lähiopetuskursseina. Lähialueella ja taajamissa asuvilla on myös näitä pitkäkestoisia kursseja, mutta mukana on muutamia ehdotuksia, jotka tarvitsevat kestoltaan lyhyen kurssin. Kunta- ja kaupunkikeskuksissa asuvilla oli kaikista eniten lyhytkestoisia kurssitoiveita. Sitoutuminen pitkäkestoiseen kurssiin vaatii oman ajan järjestelyä niin, että osallistuminen on mahdollista säännöllisesti. Opiskelumotivaation pitää olla hyvä. Halutessaan voi osallistua useammille lyhytkestoisille kursseille, jolloin voi valita kiinnostavimmat aiheet.

4.1.3 Käyttäjearvio videon käytöstä kädentaidon opetuksessa internetissä

Villasukan kantapään neulominen oli tuttua useille vastaajille. 26 % vastaajista etsi ohjeita käsitöiden tekemiseen muualta kuin käsityölehdistä ja kirjoista, blogeista, Internetin keskustelupalstoilta, kansalaisopiston tms. kursseilta tai ystäviltä. He olivat oppineet taidon joko äidiltä, mummolta tai muulta sukulaiselta. Koska kyselyyn vastattiin sukan neulontavideon jälkeen, vastaajat yhdistivät tiedon etsimisen kantapään kavennusten neulomiseen.

Kyselyyn vastanneista useat osasivat neuloa jo entuudestaan ja he olisivat osanneet neuloa myös videon ohjeilla. Kuvassa 9 olen kuvannut vastausten jakautumista. Koska tässä kysymyksessä oli avoin vastauskenttä, niin vastausvaihtoehtoja on runsaasti.

Kuinka sukan kantapään neulominen onnistui videon avulla?

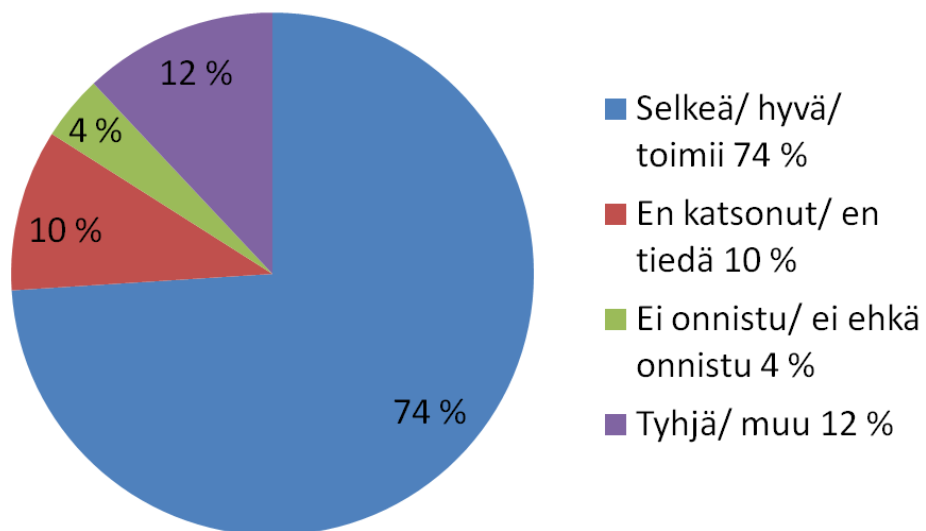
Kuva 9. Kantapään neulomisen onnistuminen videon avulla.

Vajaa 40 % onnistui tai olisi onnistunut neulomisessa, 11 % ei onnistunut ja loput eivät joko katsoneet videota ollenkaan tai jokin muu syy oli esteenä neulomiselle. Vastaajista osa ehti kokeilemaan neulomista, mutta useilla videon katselukin jäi tekemättä. Kyselyn kesto olisi voinut olla pidempi, koska silloin useammat olisivat ehtineet kokeilla neulomista ja vastata vasta sen jälkeen videoon. Muutamia kommentteja kysymykseen, kuinka sukan kantapää onnistui.

- En osaa sanoa, teen itse vähän eri tavalla: (äidin opettamalla mallilla)
- Hyvin olisi onnistunut, olin jo aikeissa hakea langat ja puikot esiin.
- en ole vielä kokeillut
- hyvin
- Osaan sen ennestään, mutta näin tuli varmistettua, että teen oikein
- Onnistuu, pohjalla on mummolta aikoinaan opittu taito.
- En katsonut sitä. Osaan tehdä sukan kantapään vaikka unissani.

Vastausten perusteella videon selkeys oli hyvä, vaikka kaikki eivät olleet ehtineet sitä katsoakaan. Kuvan 10 mukaan 74 % oli sitä mieltä, että video oli niin selkeä, että sen avulla voi neuloa villasukkan kantapään. Vastausten perusteella video toimii hyvin opetusvälineenä, mikäli on mahdollisuus katsoa useamman kerran ja kokeilla uudelleen. Selkeyteen voi vaikuttaa kuvaolosuhteilla (Kuva 10), tekemällä ne optimaalisemmiksi.

Kuinka selkeä video oli sisällöltään?

Kuva 10. Videon selkeys.

4.2 Verkko-opetuksen menetelmät

Internetin kautta tapahtuvaa opiskelua kutsutaan verkko-opiskeluksi. Se voidaan jakaa kolmeen ryhmään; itsenäinen opiskelu, monimuoto-opiskelu sekä lähiopiskelu, jossa opetusmateriaali on saatavilla verkossa (Varjus 2011, 26–27). Itsenäinen opiskelu vaatii järjestäjältä huolellisesti valmisteltua kurssisisältöä. Valikoidun materiaalin ja mietittyjen tehtävien avulla päästään haluttuun tulokseen, kun palautteen ja keskustelun avulla voidaan ohjata opiskelua (Hasila & Riikonen 2007, 20). Itsenäinen opiskelu vaatii sekä oppijalta että ohjaajalta tiivistä yhteydenpitoa, jotta opiskelu on sujuvaa ja etenee asetettuihin tavoitteisiin. Verkko-opiskelu voi olla myös vuorovaikutteista ja yhteisöllistä,

vaikka siinä ei tavatakaan toisiaan (Vartiainen 2007, 44–45). Silloin opiskelijoiden kesken on jo syntynyt keskusteluyhteys verkossa joko järjestetyssä oppimisympäristössä tai erilaisilla keskustelupalstoilla.

Monimuoto-opiskelussa opinnot muodostuvat sekä verkko-opinnoista että lähiopiskelusta. Yleensä käytetään jotakin valmista oppimisalustaa, kuten Moodlea, jonka voi muokata haluamallaan tavalla. Monimuoto-opiskelussa oppimateriaali on yleensä oppimisalustalla koko kurssin ajan kaikkien kurssille rekisteröityneiden käytettävissä. Se voi muodostua videoluennoista, tekstimateriaalista, kuvista, tehtävistä sekä linkeistä, joiden avulla voi etsiä lisätietoa internetistä. Lähijaksoilla ryhmätyöt yhdistävät osallistujia niin, että keskustelu muiden opiskelijoiden kanssa käynnistyy. Tämä voidaan toteuttaa joko sähköpostin tai videoneuvottelun Moodlen välityksellä. (Varjus 2011, 26–27.)

Verkko-opiskelua on myös lähiopiskelu, jossa oppimateriaali on saatavana verkon kautta, mutta muuten opetus tapahtuu lähiopetuksena. Tällöin tiedottaminen ja kurssin toimintaan liittyvät yleiset asiat ovat kaikkien osallistujien aina mahdollista tarkistaa. Keskustelu kurssin tavoitteista ja niiden saavuttamisesta sekä palaute, ovat tärkeitä opetuksen kehittämisen kannalta. (Varjus 2011, 26–27.) Kurssin tuotokset voidaan julkaista verkossa, jolloin ne ovat myös muiden asiasta kiinnostuneiden luettavana.

Kun aikuisopiskelija voi siirtää opiskeltavan asian omaan työhön tai elämään, silloin se edistää verkko-oppimista. Sekä opiskelijan että opettajan aktiivisuus ja tuki keskusteluissa ja palautteissa edistää oppimista. (Hasila & Riikonen 2011, 31, Negvi & Tirri, 129–132 mukaan.) Verkko-oppimista estäviä tekijöitä ovat opiskelijan yksinäisyys, tietotekniikan tai verkkoyhteyden ongelmat ja verkkokeskustelun outous. Vaikeuksia opiskeluun tuovat myös henkilökohtaisen ohjauksen ja palautteen puute tai vähäisyys sekä opintosisältöjen vaikeus. (Hasila & Riikonen 2011, 31, Negvi & Tirri, 129–132 mukaan.)

Käsityö on vallannut myös internetin, sillä käsityöblogeja ja erilaisten yhteisöjen käsityösivustoja on paljon, kuten live-roolipelaajat ja Ravelry – neuleyhteisö. Käsityöblokin voi perustaa kuka tahansa ja kertoa siinä kaikesta tekemisistään. Yhteisösivustoilla harrastajat vaihtavat mielipiteitään ja ohjeita sekä aloittelijat voivat kysyä neuvoja ongelmatilanteissa (Vartiainen 2007, 45–46). Historian aikakausia harrastavat live-

roolipelaajat järjestävät tapahtumia, joiden yhteydessä voi saada käytännön opetusta taitavimmilta tekijöiltä sekä ostaa materiaaleja. He valmistavat asunsa itse, koska usein jopa tarvikkeita on vaikeaa saada (<http://www.larp.fi/wiki/Postituslistat/>). Ravelry -neuleyhteisö on maailmanlaajuinen ja sen toimintakieli on englanti mutta siellä on myös suomenkielinen keskusteluryhmä. Sivustolle pitää rekisteröityä, joka jälkeen siellä voi keskustella, kysyä neuvoa tai perustaa Omat projektit -sivun, jolla voi kertoa neulomis- tai virkkaamiskokemuksistaan. Suomeksi Ravelry -sivusta voi lukea osoitteesta <http://neulebloggaajanabc.vuodatus.net/blog/2175275/ravelry-com/> ja varsinainen rekisteröitymisosoite on Ravelry.com.

Käspaikka on kaikille avoin sivusto, jonka materiaaleja voi käyttää vapaasti opetuksessa, koulutuksessa, tutkimuksessa ja harrastuksissa. Sivustolla on ohjeita käsityön tekemiseen, käsityön opettajalle sekä pedagogista että tukimateriaalia ja käsityön tutkimuskirjasto, jossa on alan yliopistojen käsityötieteen ja käsityökasvatuksen julkaisuja. (Käspaikka 2011.)

4.3 Verkko-opetuksen kokemuksia

Petäjä-opistossa on kokeiltu kädentaidon verkko-opetusta Moodle – oppimisympäristöä käyttäen. Verkko-opetuksen etuja Itäluoman (2009) mukaan ovat opiskelupaikasta riippumattomuus ja tietotekniikan käytön harjaantuminen sekä verkon välityksellä syntyvä yhteisöllisyys. Opiston kannalta on positiivista tavoittaa uudet opiskelijat laajemmalla alueella, opettajien taitojen kehittyminen oppimateriaalien valmistelussa sekä oppilaitosyhteistyö kurssien ja opetusmateriaalien suunnittelussa (Itäluoma 2009). Petäjä-opistossa kokeiltuja verkko-kursseja olivat mm. kokeileva nypläys, ryijyn suunnittelu ja valmistus ommellen sekä Martta -nukke verkossa. Kurssimateriaalia oli saatavilla verkossa ja sitä sai halutessaan selata kotona tai tunnilla opiskelun tueksi. Koko henkilökunnan sitoutuminen verkko-opetuksen käynnistämiseen on tärkeää hankkeen toteutuksen kannalta. (Itäluoma 2009.)

5 Verkko-opetus Joensuun seudun kansalaisopistossa

Joensuun seudun kansalaisopiston kädentaidon opettajien vahvuutena on hyvä ammattitaito, joka takaa asiantuntevan opetuksen. Useat opettajat osallistuvat kesäisin ammattia kehittäville kursseille. Tietotekniikan alan osaava opettajisto voi tarvittaessa kouluttaa

sekä opettajia että asiakkaita Internetin kautta tapahtuvaan opiskeluun. Heikkoutena on osan kädentaidon opettajien haluttomuus tietokoneen käyttöön. Siksi verkkopedagogiikka olisi ensin tehtävä tutuksi opettajille. Aluksi verkko-opetusta olisi ensin kokeiltava joillakin aiheilla, joista saadun tiedon perusteella voidaan suunnitella jatkoa. Jotta tietotekniikan käyttäminen osana opetustyötä on mahdollista, niin asia on lanseerattava positiivisesti niin, että se tuntuu helpolta eikä aiheuta pakonomaista tunnetta. Myös opetuksen suunnitteluun on jokaisella opettajalla tarvittaessa saatavana apua, koska opetusmateriaalin valmistus verkkoon vaatii monenlaisia tietotekniikan taitoja.

Verkko-opetuksen toteuttaminen monimuoto-opetuksena tai lähiopetukseen liitettynä antaa esimerkiksi maaseudulla asuville, vuorotyöläisille tai lomamatkalla oleville mahdollisuuden osallistua paremmin opiston kursseille. Kurssimateriaaleista voidaan tehdä kokonaisuuksia oppimisalustalle, joita voi muokata kunkin kurssin tarpeen mukaan sopivaksi niin, että lähiopetuskerralla poissa olevat saavat myös tarvittavat tiedot ja pysyvät kurssin ohjelmassa mukana. Opistolla tulisi olla henkilö, joka on valmis auttamaan sekä opettajia että asiakkaita tietoteknisissä ongelmissa. Tietokoneyhteyksien pitää toimia kunnolla, muuten Internetin kautta opiskelu ei kiinnosta. Kun kurssimaksu on maksettu, pääsee annetuilla tunnuksilla osallistumaan ja tutustumaan materiaaleihin. Kurssien hinnoitteluperuste olisi mietittävä uudelleen verkko-opetuksen eri muodoille sopivaksi. Kurssiarviointi olisi mahdollista antaa verkon välityksellä sekä julkaista valmiiden töiden kuvat.

Verkko-opetuksen uhkana on henkilöstön ja varsinkin kädentaidon opettajien haluttomuus osallistua ja sitoutua hankkeeseen. Kielteinen asenne tyrehtyttää ja saattaa vaikeuttaa toteuttamista, jolloin suunnittelijoidenkin innostus saattaa laantua. Moodle -oppimisalusta on ennestään tuttu henkilöstötiedotukseen käytettynä, mutta opiskelumateriaalien lataamista sille ei vielä hallita.

Joensuun seudun kansalaisopiston kädentaidon opetuksessa opetusmateriaalia haetaan myös internetistä kuten linkkejä ja kuvamateriaaleja. Kyselyn mukaan muutamat eivät halua opiskella ollenkaan Internetin kautta, joten tarjolla pitää olla monenlaisia vaihtoehtoja. Osalle haastatelluista tietotekniikka on jo hallinnassa, joten heille tiedon etsiminen Internetistä on helppoa.

6 Pohdinta

Internetin hyödyntäminen kädentaidon opetuksessa lisääntyy. Tietotekniikan taitojen kehittyessä ja muutosvastarinnan vähetessä verkko-opiskelu saa tilaisuuden, jonka avulla avarretaan kädentaidon opetusmahdollisuuksia. Jos käytetään puhdasta verkko-opetusta, täytyy ohjaajan olla innostunut ja saada opiskelija motivoitumaan opinnoistaan. Tietokoneyhteyksien toimivuus ja kurssin huolellinen valmistelu varmistavat asetettujen tavoitteiden saavuttamisen. Opetusmateriaalin pitää olla myös huolella valmisteltu. Kun käytetään videointia, on kuvamateriaalin oltava sellaista, että tekniikka ja käsien asennot näkyvät hyvin ja tärkeitä asioita tulee korostaa sanallisesti. Tekniikkaa kuvaavien rakennekuvien liittämien auttaa ymmärtämään olennaisimmat asiat, jotta työ onnistuu.

Ainoastaan verkon kautta toteutettu kädentaidon opiskelu voi olla myös sosiaalista sekä yhteisöllistä ja keskustelua voi olla runsaasti, mutta liittäisin tähän tapaamisia. Monimuotoisen verkko-opiskelun avulla voi järjestää monenlaisia kädentaidon kursseja, koska lähiopetuskertoja voidaan lisätä tai vähentää aiheen tai tekniikan vaikeuden mukaan. Opetusmateriaali voidaan tallentaa oppimisalustalle, josta kaikki kurssille osallistujat voivat sitä käyttää. Lähdemateriaali voi olla runsaampi, esimerkiksi linkkejä voi olla tarjolla tai tietoa, mistä lehdistä ja kirjoista voi hakea lisätietoa. Kurssijärjestelyissä olisi huomioitava kokoontumispaikka; voiko se olla maaseudulla jonkun osallistujan koti vai tulevatko kaikki opistolle. Jos tapaamiskertoja on runsaasti, voi harkita tarvitseeko jokainen oman tietokoneen. Kuten kyselyssä ilmeni, maaseudulla asuvat opiskelevat tai edes etsivät melko vähän tietoa internetistä. Usein yhteydet eivät aina toimi tai ovat hitaita, mikä saattaa vaikeuttaa varsinkin videoiden katsomista. Myös yhteydenpito on vaikeaa, jos ei ole toimivia nettiyhteyksiä. Kyläyhdistyksillä tai vielä toimivilla alakouluilla on yleensä toimivat yhteydet, joita voitaisiin käyttää.

Kyselyn perusteella kaikki vastanneet halusivat toteuttaa itseään käsitöitä tekemällä sekä samalla kehittää taitojaan, mutta maaseudulla asuvat luonnehtivat itsensä taitaviksi tekijöiksi. Tästä vastauksesta voi olettaa, että heille voi tarjota haasteellisempia kursseja. Toiveet aiheista olivat kyllä hyvin perinteisiä maaseudulla järjestettyjä kursseja, kuten kudontaa, ompelua, puutöitä, kirjontaa ja neulontaa. Ensimmäinen tehtävä voi olla oikeilla hakusanoilla lisätiedon hakeminen ja nettiosoitteiden kerääminen.

Käsillä tekemiseen liittyy usein paljon ns. hiljaista tietoa, joka voi verkko-opetuksessa jäädä helposti pois. Tapaamisten merkitys korostuu, kun saa jakaa oppimisen ilon her-syvien tarinoiden kera. Verkon kautta keskustellessa varsinkaan vanhemmat eivät osaa tai halua ”lörpötellä”. Käsillä voi tuntea materiaalin pinnan ja hyvä olo voi tulla jo sen kosketuksesta. Saman asian harrastajat ryhmäytyvät helposti, vaikka joukossa olisikin yksi tai useampi johtaja. Harrastusryhmissä valmistetaan yleensä hyvin erilaisia töitä erilaisista materiaaleista, silloin kaikki voivat oppia toisten työskentelystä. Kyselyn mu-kaan muiden harrastajien tapaaminen oli tärkeintä varsinkin maaseudulla asuville. Hil-jainen tieto voi olla ryhmän kesken jaettua tietoa tekemisen tavoista ja työskentelyme-netelmistä.

Opinnäytetyöni on avartanut näkemystäni verkko-opetuksesta ja vakuuttanut, että se on mahdollista toteuttaa myös Joensuun seudun kansalaisopistossa. Uskon, että huolellisel-la valmistelulla opisto voi järjestää monimuotoista opetusta hyvin pian, koska kielten ja tietotekniikan opetuksessa sitä jo käytetään. Tämä on kiinnostava moniosainen aihe ja haluan jatkaa sen kehittämistä. Työ vaati paneutumista myös sellaisiin asioihin, joista vasta nyt sain kokemuksia, kuten opetusvideon kuvaaminen ja kyselyn sekä sen ana-lysoinnin tekemiseen. Myös videon editoinnin suorittaminen vaatii kertaamista ohjelmi-en uudistuessa ja kehittyessä. Kyselystä saadut tulokset antavat Joensuun seudun kansa-laisopistolle tietoa kädentaidon verkko-opetuksen kiinnostavuudesta.

Lähteet

- Laki vapaasta sivistystyöstä. 1§ 29.12.2009/ 1765. <http://www.vsy.fi/index.php?k=13986>. 19.11.2011.
- Ikäluoma, O. 2009. Osaavat kädet luovat maailmoja, Verkko-opetuskokeilu kansalaisopiston käsityön opetuksessa. Länsi-Pirkanmaan koulutuskuntayhtymä. Petäjä-opisto. http://www.oph.fi/download/116510_A4_Italuoma.pdf. 18.11.2011.
- Käspaikka. <http://www.kaspaikka.fi/>. 18.11.2011.
- Juujiliija. 2008. Näin neulot kantapään sukkaan. <http://www.youtube.com/watch?v=cFVNHACrFn8>. 3.11.2011
- Määttä, M., Tolonen, T. 2011. Annettu, otettu, itse tehty, Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 112
- Opetushallitus, työryhmä. 2005. Verkko-opetuksen kehittäminen ja vakiinnuttaminen lukiokoulutuksessa, ammatillisessa peruskoulutuksessa ja aikuiskoulutuksessa sekä vapaassa sivistystyössä. Helsinki: Edita Prima Oy. http://www.oph.fi/download/47134_verkko-opetuksen_kehittaminen_ja_vakiinnuttaminen.pdf. 19.11.2011
- Pöllänen, S. 2007. Käsityö ja hyvinvointi. Julkaisussa Seitamaa – Hakkarainen, Pöllänen, Luutonen, Kaipainen, Kröger, Raunio, Sipilä Turunen, Vartiainen ja Heinonen. Käsityötieteen ja käsityömuotoilun sekä teknologiakasvatuksen tutkimusohjelma Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa. Joensuu. Joensuun yliopistopaino. http://publications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-004-8/urn_isbn_978-952-219-004-8.pdf. 19.11.2011
- SuuriKäsityö. 2010. Villasukka 2: Kantapää. http://www.youtube.com/watch?v=asmHJxUxkEE&feature=mfu_in_order&list=UL. 3.11.2011
- Varjus, S. 2011. Kehittämishanke, Moodle – oppimisympäristö käsityötaiteen työpajaopintojen tueksi Otsolan kansalaisopistoon. Tampereen ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/28806/Varjus_Sointu.pdf?sequence=2. 18.11.2011

Vartiainen, L. 2010. Yhteisöllinen käsityö, Verkostoja, taitoja ja yhteisiä elämyksiä. Joensuu. Itä-Suomen yliopisto

Vartiainen, L. 2007. Virtuaaliset ympäristöt käsityötaidon oppimisessa. Julkaisussa Seitamaa – Hakkarainen, Pöllänen, Luutonen, Kaipainen, Kröger, Raunio, Sipilä Turunen, Vartiainen ja Heinonen. Käsityötieteen ja käsityömuotoilun sekä teknologiakasvatuksen tutkimusohjelma Savonlinnan opettajankoulutuslaitoksessa. Joensuu. Joensuun yliopistopaino. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-004-8/urn_isbn_978-952-219-004-8.pdf. 19.11.2011

Välitalo, L. 1990. Luentolautakunnasta oppilaitokseksi. Joensuun vapaaopisto 70 vuotta. Joensuu.

Suulliset lähteet

Pasanen, J. 2011. Apulaisrehtori. Joensuun seudun kansalaisopisto. Tilastotietoja kansalaisopiston opetuksen kokonaistuntimääristä. Puhelu 30.11.2011.

Soininen, A. 2011. Tekstiilityön suunnittelijaopettaja. Joensuun seudun kansalaisopisto. Tilastotietoja tekstiilityön opetuksen tuntimääristä lukuvuodelta 2010–2011. Puhelu 25.11.2011.

Julkaisemattomat lähteet

Manninen, J. 25.4.2010. Vapaan sivistystyön merkitys. Diashow Joensuun seudun kansalaisopiston 90 – vuotisjuhlapuheesta 25.4.2010. Osoitteessa <http://kansalaisopisto.jns.fi/file.php?3003>

Tarva-Parviainen, M. 2010. Opiston strategian ydinosat. Email outi.krohn@sns.fi 30.11.2011. Joensuun seudun kansalaisopisto.

Liite 1 1(3) Webropol -kysely

Kädentaitojen opiskelu internetissä

Sukupuoli? *

☐ Nainen ☐ Mies

Ikä?

Asuinalue?

☐ Kunta- / kaupunkikeskusta ☐ Lähialue / taajama ☐ Maaseutu

Mistä etsit ohjeita käsitöiden tekemiseen?

☐ Käsityölehdistä ja kirjoista

☐ Blogeista

☐ Internetin keskustelupalstoilta

☐ Kansalaisopiston tms. kursseilta

☐ Ystäviltä?

☐ Muualta? Mistä?

Miten luonnehtisit itseäsi käsitöiden tekijänä?

☐ Noviisi - tarvitsen vielä tarkkoja ohjeita

☐ Edistynyt aloittelija - tarvitsen vielä ohjeita

☐ Pätevä tekijä - osaan soveltaa aiemmin opittua

☐ Taitava tekijä - osaan valita oikeat työtavat sujuvasti

☐ Ekspertti - toimin kokonaisvaltaisesti ja sovellan hyvin aiemmin opittua

Seuraava -->

Kädentaitojen opiskelu internetissä

Opiskeletko kädentaitoja internetin välityksellä?

☐ Kyllä ☐ EI

<-- Edellinen Seuraava -->

Liite 1 2(3) Webropol -kysely

Kyllä – vastauksen jälkeen seuraava

Kädentaitojen opiskelu internetissä

Mitä opiskelit viimeksi?

<-- Edellinen Seuraava -->

Ei -vastauksen jälkeen seuraava

Kädentaitojen opiskelu internetissä

Voisitko opiskella kädentaitoja internetin kautta? Mitä?

<-- Edellinen Seuraava -->

Liite 1 3(3) Webropol -kysely

Kädentaitojen opiskelu internetissä

Millaisten kädentaitojen opiskeluun tarvitsisit lähiopetusta?

Kuinka paljon sinulle on merkitystä seuraavilla seikoilla käsitöitä harrastaessasi? (5 = erittäin merkityksellinen - 1 = ei lainkaan merkityksellinen)

	5	4	3	2	1
Saan uusia ystäviä, joita voin tavata myös muulloin	☐	☐	☐	☐	☐
Saan toteuttaa itseäni käsitöitä tekemällä	☐	☐	☐	☐	☐
Voin tavata muita harrastajia	☐	☐	☐	☐	☐
Voin kehittää käsityötaitojani ja opin uusia asioita	☐	☐	☐	☐	☐
Saan tehtyä käyttööni tarpeellisen tuotteen	☐	☐	☐	☐	☐

Kuinka koet ryhmän merkityksen seuraavien seikkojen osalta? (5 = erittäin merkityksellinen - 1 = ei lainkaan merkityksellinen)

	5	4	3	2	1
Sosiaalinen kontakti muiden samanhenkisten kanssa; Me-henki	☐	☐	☐	☐	☐
Itsetunnon vahvistuminen	☐	☐	☐	☐	☐
Taitojen kehittyminen	☐	☐	☐	☐	☐
Tietojen kehittyminen	☐	☐	☐	☐	☐

Kuinka sukan kantapään neulominen onnistui blogin kautta?

Kuinka selkeä video oli sisällöltään?

Mitä muuta olisit toivonut videolta? Kuinka kehittäisit videota?

<-- Edellinen

Lähetä

Liite 2.

Taulukko 1. Internetin välityksellä opiskelu

	Kunta/ kaupunkikeskusta				Lähialue/ taajama				Maaseutu			
	kyllä	ehkä	ei	Ei osaa sanoa	Kyllä	Ehkä	Ei	Ei osaa sanoa	Kyllä	Ehkä	Ei	Ei osaa sanoa
Opiskeletko kädentaitoja internetin välityksellä	18		20		5		13		1		8	
Voisitko opiskella kädentaitoja internetin kautta?	10	3	4		10	1			4	2		1

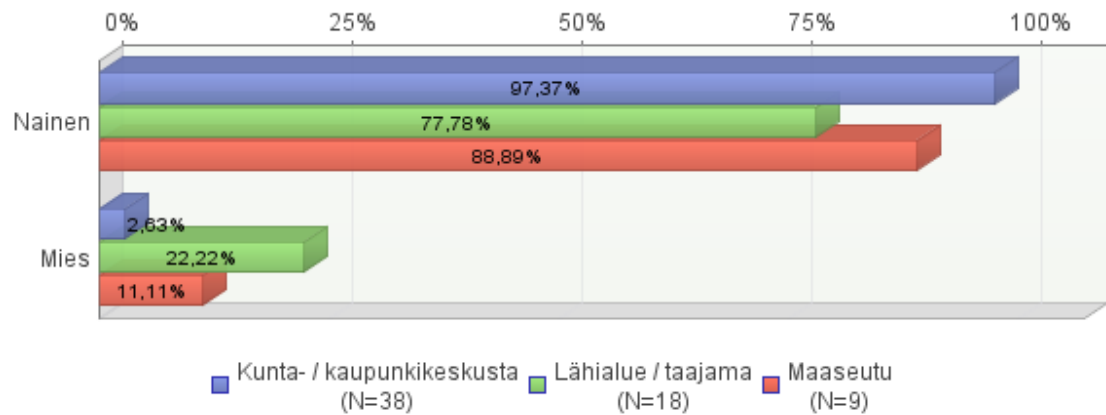
Liite 3

Pylväsdiagrammit, vertailu asuinpaikan mukaan

Asuinpaikka

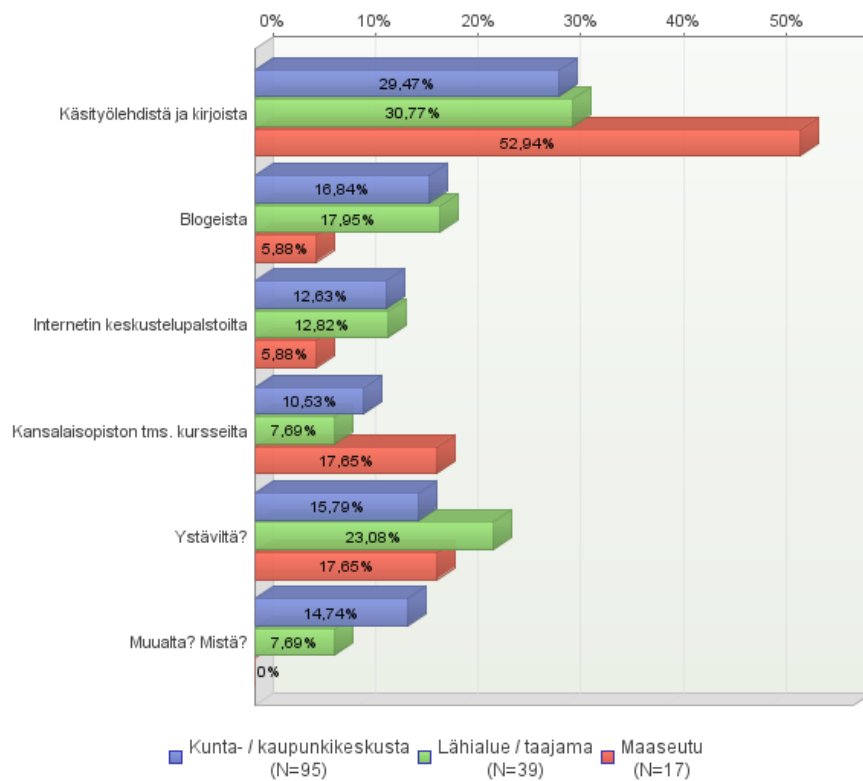
1. Sukupuoli?

Vastaajien määrä: 66

3. Mistä etsit ohjeita käsitöiden tekemiseen?

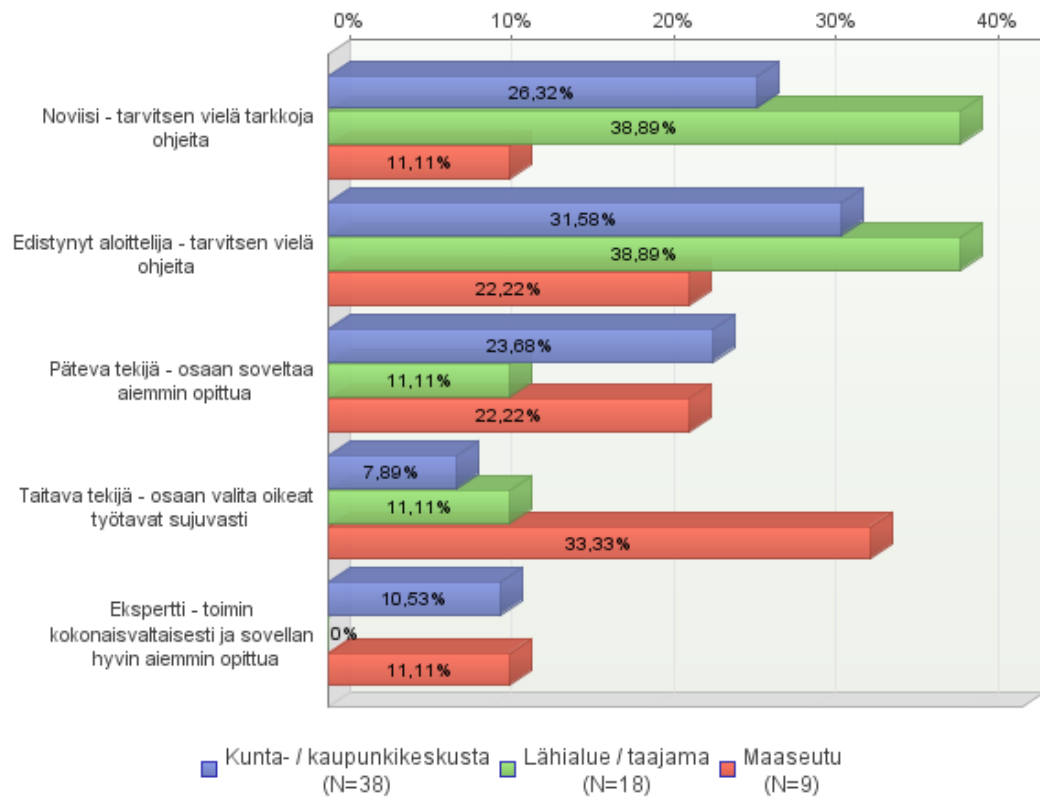
Vastaajien määrä: 65

Liite 4. Pylväsdiagrammit, vertailu asuinpaikan mukaan

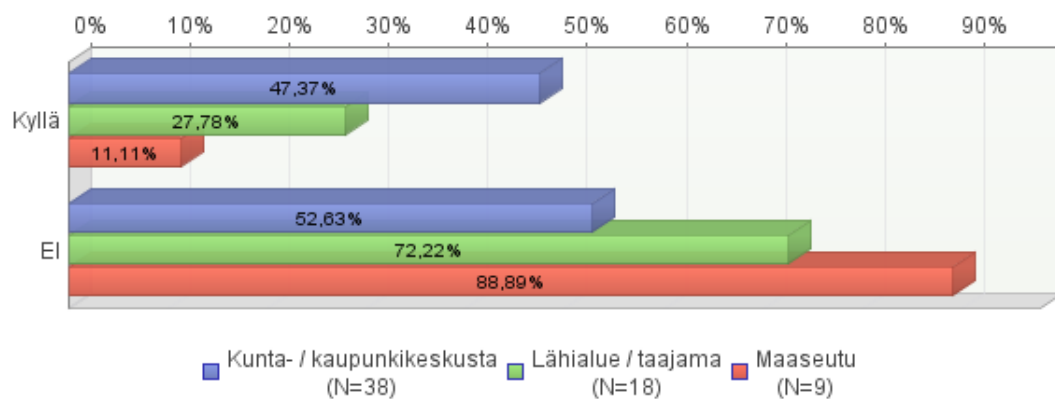
4. Miten luonnehtisit itseäsi käsittöiden tekijänä?

Vastaajien määrä: 66

5. Opiskeletko kädentaitoja internetin välityksellä?

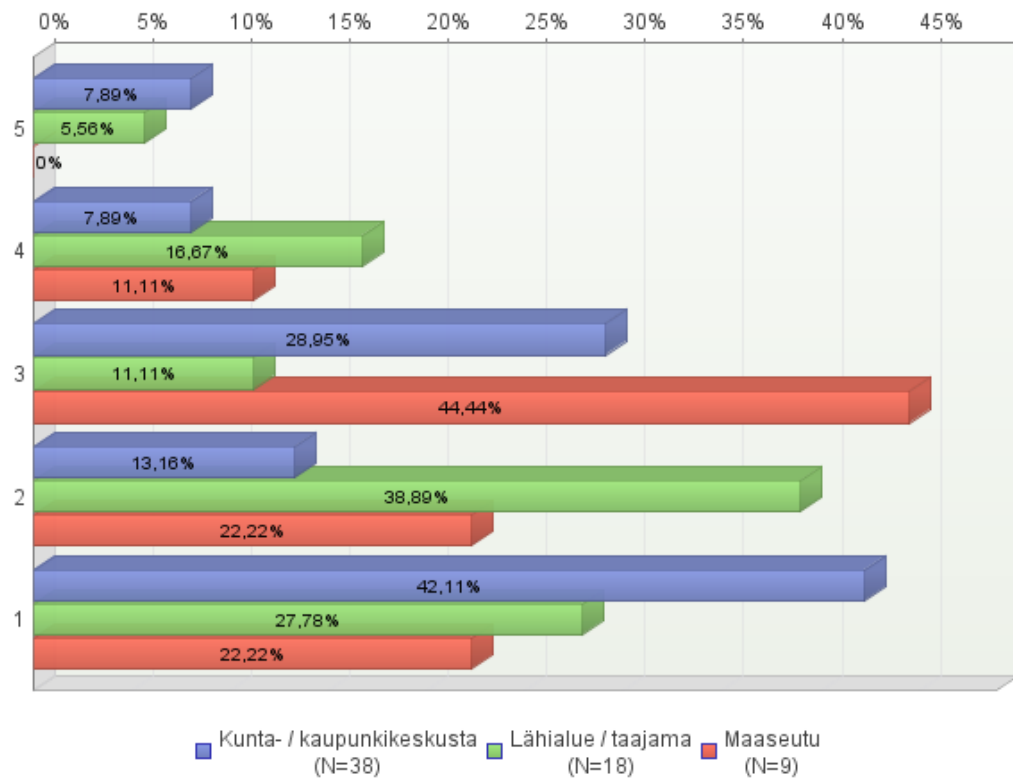
Vastaajien määrä: 67

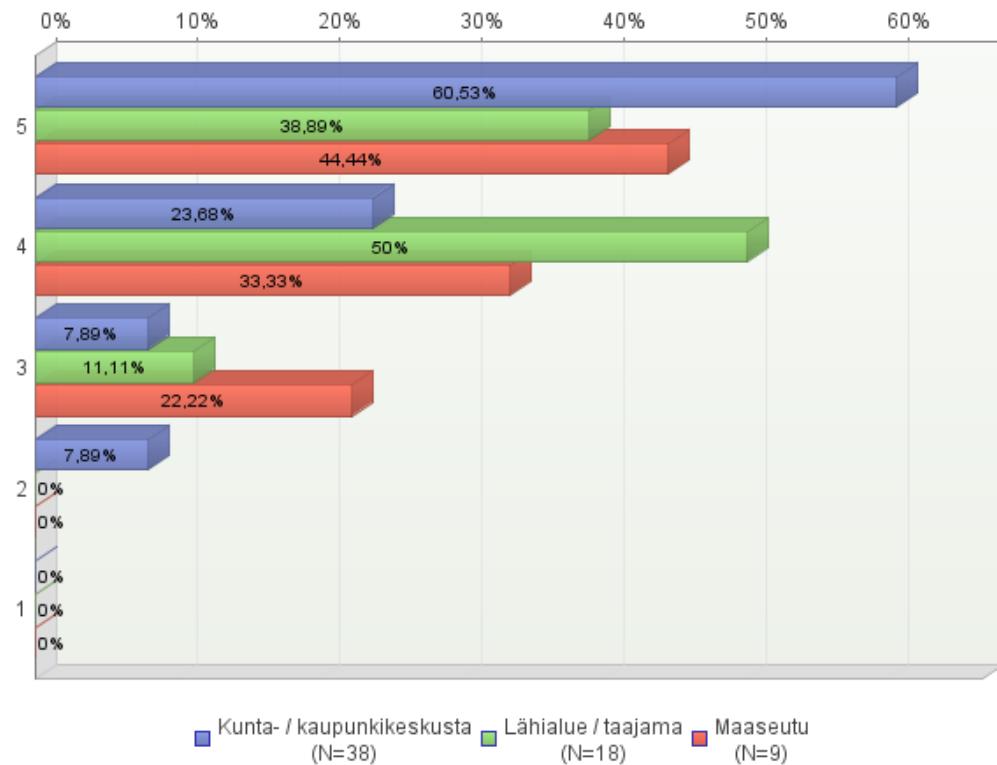
Liite 5. Pylväsdiagrammit, vertailu asuinpaikan mukaan

6. Kuinka paljon sinulle on merkitystä seuraavilla seikoilla käsitöitä harrastaessasi? (5 = erittäin merkityksellinen - 1 = ei lainkaan merkityksellinen) Vastaajien määrä: 67

Kuva 1. Saan uusia ystäviä, joita voin tavata myös muulloin

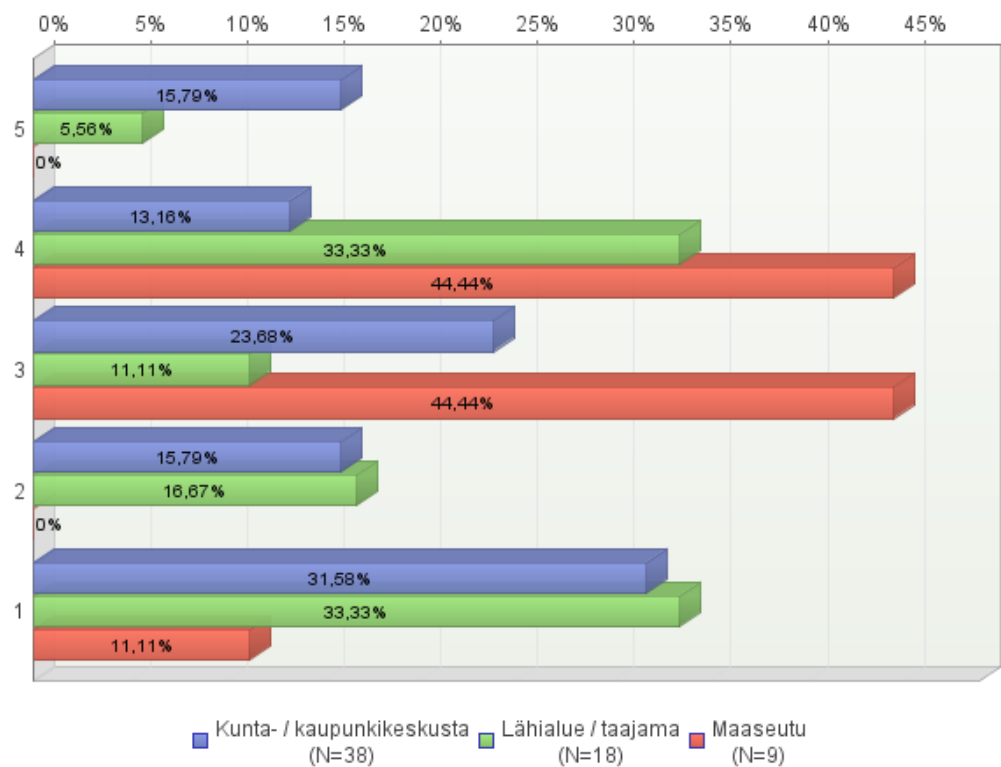

Kuva 2. Saan toteuttaa itseäni käsitöitä tekemällä

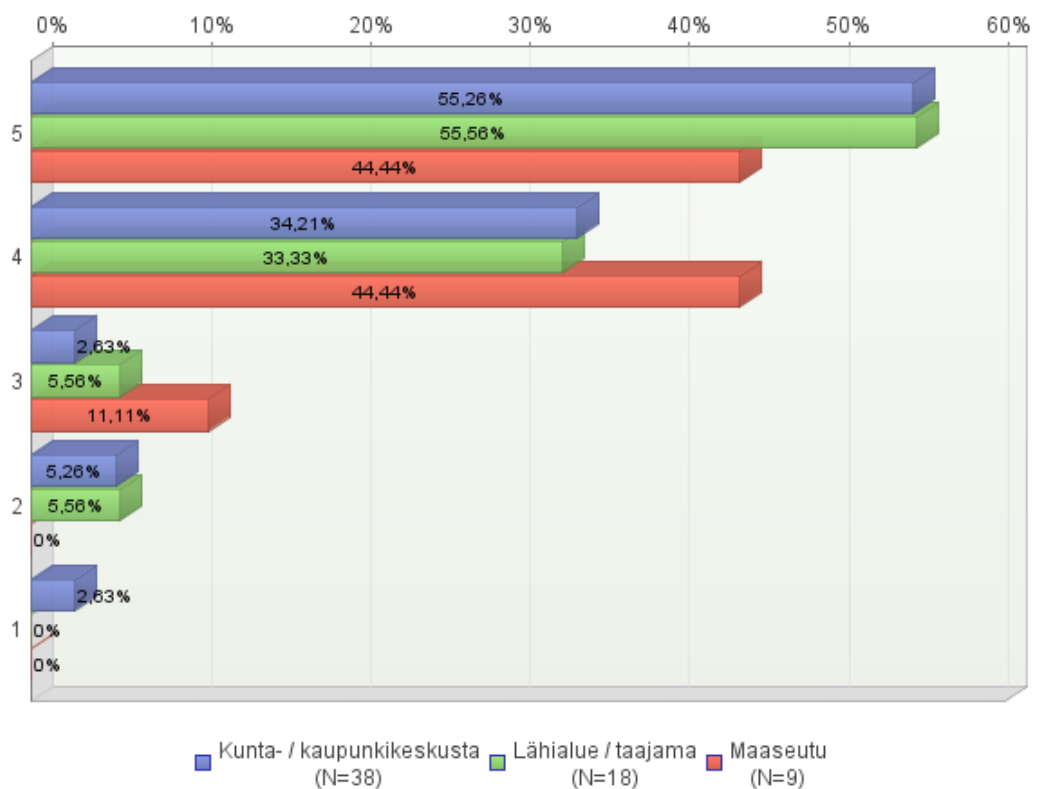

Liite 6. Pylväsdiagrammit, vertailu asuinpaikan mukaan

Kuva 3. Voin tavata muita harrastajia

Kuva 4. Voin kehittää käsityötaitojani ja opin uusia asioita

Liite 7. Pylväsdiagrammit, vertailu asuinpaikan mukaan

Kuva 5. Saan tehtyä käyttööni tarpeellisen tuotteen

